COM NO MOREN ELS HEROIS

El carrer li ve estret. Amb l'orgull del triomfador, a primera hora de la tarda, Benet Salicrú camina per aquest Sants que des de petit l'ha amanyagat amb el seu aire i les seves remors.

Es impossible que els vianants no notin la seva satisfacció, pintada en la cara, però molt més vistent encara en la bocamànega de la guerrera i en la gorra, on, superbs, gloriosos, brillen els tres galons daurats que des de fa dues setmanes li confereixen la graduació de capità.

Capità! Ell, Benet Salicrú, que fa dos anys, tot just, gandulejava per les immediacions de l'estació i gastava els culs dels pantalons pels cinemes de la Creu Coberta. Capità per mèrits de guerra, mèrits contrets als fronts i cara a les bales, jugant-se a cada minut la vida a cara i creu.

Capità! Sembla un somni. Els amics d'abans, els companys del taller, hi han fet broma. La seva mateixa mare no s'ho acaba ben bé de creure, i quan ell deixa la gorra damunt de la taula, la bona dona no gosa ni tocar-la, talment com en presència d'un objecte sagrat.

Però, es diu Benet, la realitat és la realitat. El trinxeraire d'anys enrera és mort i ben mort. Del front ha baixat un home nou, fos en els motlles durs de la disciplina i del deure. Aquest Sants, que en el va-i-ve d'aquesta tarda feinera sembla aferrat desesperadament al passat, pot ignorar que ha criat un heroi. Tant se val. Benet Salicrú ho sap i està convençut que un dia o altre ho sabrà tothom.

Promès amb la glòria. Havia llegit la frase no sap on, li agradava i va aplicar-se-la sense ombra de pudor. Promès amb la glòria, sí. I quina promesa! Com li semblen infeliços els amics que ha saludat al matí, promesos tots ells amb noies de carn i ossos. La glòria!... Quin mot més torbador i més imprecís a l'hora! Quan vol fer-se una imatge exacta de la glòria, a la imaginació de Benet Salicrú no hi acudeixen altres imatges ni altres records que els d'aquelles nits, avui llunyanes, de lleugera embriaguesa, en que el cap li tocava a les estrelles i la terra se li escapava sota els peus.

Promès amb la glòria. No són pretensions vanes. Li ho han assegurat els seus superiors, els seus companys soldats. A les trinxeres, Benet ha esdevingut un personatge de llegenda. Temeritat, diuen alguns. Però ell, només ell, sap quina autèntica passió recobreixen les seves imprudències. Combat per això: per a sortir de l'anonimat, per a ésser algú, per a que un dia se li rendeixi als peus aquest Sants nadiu, que aquesta tarda, encara, li mostra una faç esquiva.

L'hora de la plena satisfacció, però, no trigarà. Avui és el darrer dels quinze dies de permís que conjuntament amb l'ascens a capità li havien concedit després de la seva darrera gesta. Demà, el viatge; demà passat, la benvinguda dels companys; demà passat l'altre... Què? El que s'esdevindrà demà passat l'altre, només ho sap Benet Salicrú. Pertany encara al domini incert de les intencions, però la incertesa és tota ella banyada per una llum cegadora. Ah, l'apoteosi de Benet Salicrú!...

Les cinc de la tarda. Tota la feina llesta. La maleta feta a casa, a punt de tancar. On aniria a matar la tarda? Tornar a trobar alguns amics als billars de l'Ateneu... Per què? El diàleg, interromput fa setze mesos, reprèn cada vegada amb més dificultat. Tant se val emprendre Granvia avall i perdre's en el brogit del centre, embadalir-se amb les primeres llums que s'encenen als bars.

Precisament, fa de bon estar al taulell del "Tostadero". La ciutat, a primera vista, no és tan menyspreable com això. Ah, si la gent no obrís la boca! No obrissin la boca, aquestes noies tan fines entaulades al recó. Boniques de lluny, sí. Però, es pregunta Benet, per què riuen a boca plena en sentir les coses que els diuen els dos minyons que les acompanyen? Som joves, però hem après a conèixer els homes.

No cal pas arribar a entendre les paraules. Benet en té prou en veure els pentinats, les corbates, les americanes, per a sentir un desig terrible d'arribar-los a la cara.

Va! Una altra copa de conyac. I una altra. Fa temps que Benet ha dominat els sentits. Pararà de beure en el moment just. Ara, més que la beguda, li plau portar-se afectadament la copa als llavis, en una tensió de tot el cos, destinada a fer lluir l'uniforme. Perquè ací, més que enlloc, Benet se sent orgullós de la seva condició de militar, d'home que ve del front i que a l'endemà hi torna, aparició inusitada, anatema vivent contra aquesta societat de desvagats perpetus.

Altra vegada, es mira les noies de l'angle del cafè. Les dues que estan de cara, les dues rosses, són ben desitjables. Si un no estés promès amb la glòria... La que està d'esquena té un posat, una manera de sotraquejar-se quan riu, que recorda a Benet una seva amiga de fa set o vuit anys: Matilde. La semblança lleugera de moment, en un tres i no res es converteix en coneixença antiga. Realment, la noia que fa tres és Matilde.

Els records s'han desvetllat dintre seu sense demanar-li permís. Matilde representa un estiu particularment feliç de Benet Salicrú. Disposat a renegar de tota la seva vida anterior, aquella temporada de l'amistat amb Matilde se salva de la crema. Fet i fet, la noia va comportar-se gentilment, molt gentilment, fins a la renyina. I aleshores, encara, la culpa fou més d'ell que no pas d'ella. Està clar, que aquell dissabte en que ella va deixar-lo plantat per un cambrer de Colfblanc...

Va, criaturades!... Però Benet no pot resistir una temptació més forta que tots els seus propòsits. Una temptació que cova no sap ben bé quins desigs de venjança. Que ella vegi l'uniforme, els galons. I es mou ostensiblement, abandona el taulell, dóna uns passos, fins que les noies, fatalment, l'han de veure.

—Però... — fa Matilde, sorpresa.

—Quant de temps sense veure't! — li respon Benet.

Invitat a seure a la taula, Benet demana unes copes i intenta explicar coses seves. Però, l'atenció dels oients està lluny d'ací. Només Matilde l'escolta amb atenció i, finalment, damunt d'ell reposen aquells ulls que anaven inquiets d'una banda a l'altra.

La taulada s'aixeca. Les dues rosses tenen pressa. A punt d'acomiadar-se, Matilde diu a Benet:

—Per què no véns aquesta nit a casa, a prendre cafè?

—A casa teva? — pregunta ell.

—Sí, tinc un pis.

I li dóna l'adreça.

* * *

A la nit, després de sopar, Benet Salicrú va a casa de Matilde. La noia viu en una casa nova, en una travessia de la Diagonal, a la part baixa de Sant Gervasi. El soldat penetra amb timidesa dintre d'aquell pis pintat i amoblat d'una manera que li és del tot estranya.

Troba Matilde acompanyada d'un home gras, pesat.

—El senyor Blasi — presenta ella.

Benet troba que el senyor Blasi és un tipus singularment endurit. Però no li presta gaire atenció, car té els sentits presos per un perfum fortíssim, el perfum de Matilde, que ací ho invadeix tot, fins al punt d'emmetzinar l'atmosfera. El cafè, els licors, tot desprèn el mateix perfum. Incapaç de definir-lo, Benet sap, només, que aquell perfum el torba, suscitant-li al cervell estranyes idees de voluptuositat.

Dos amics de Matilde, dels que a la tarda estaven amb ella al cafè, arriben. I les tasses i les copes aviat desapareixen de damunt de la taula, substituïdes per les cartes i pels cendrers. Un set i mig violent, gairebé rabiós, s'inicia.

Primerament, per efecte de la beguda, Benet va al joc arrossegat, sense ganes. Després, però, l'interès el guanya. L'interès

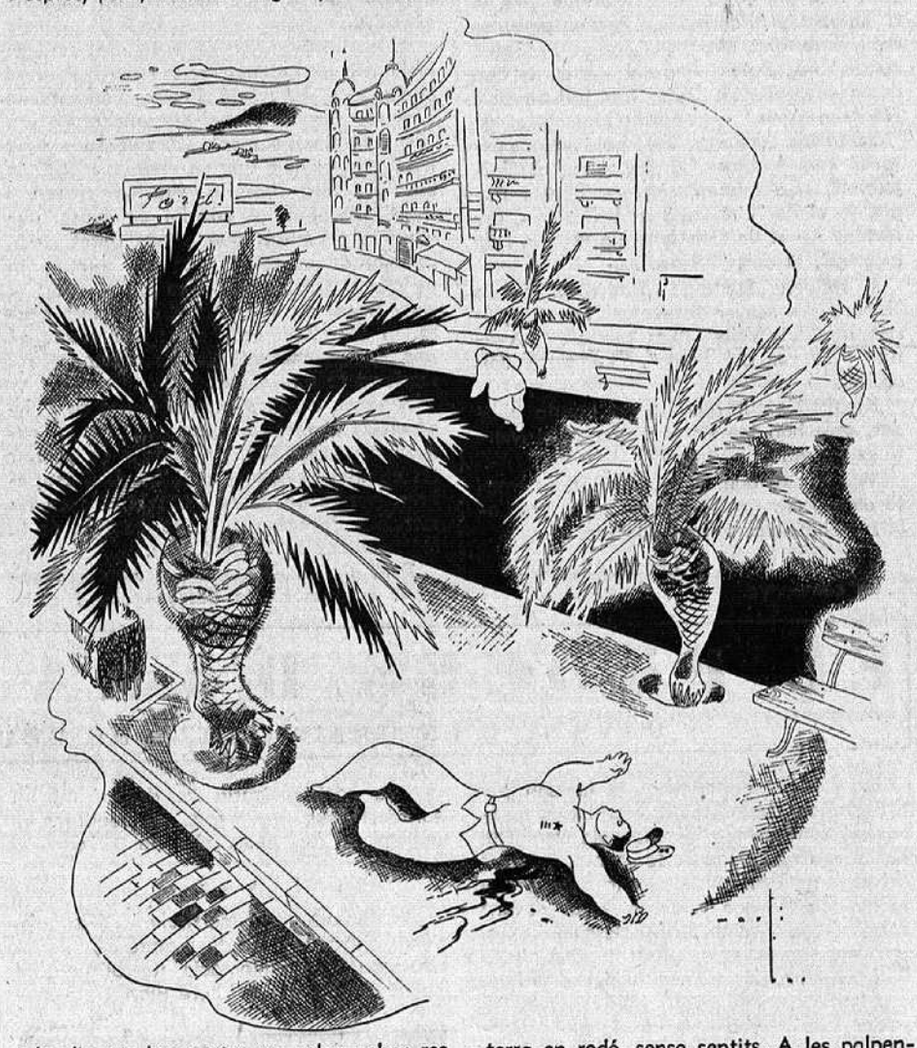

i la dissort. Les cartes no volen saber res amb el soldat, que perd incessantment. Per a recuperar els diners perduts, Benet pren la banca. Es en va. En l'estranya esfera de níquel del rellotge de la cambra, les hores passen a una velocitat vertiginosa. Toquen totes les hores, menys l'hora de la revenja.

Benet Salicrú s'excita. Els seus contrincants juguen amb un aplom i amb una tranquil·litat que ell troba insultants. Com un llampec, el travessa un pensament; i si fan trampa? Aquella mirada d'intel·ligència entre els tres... Feréstec, rebot les cartes contra la taula. I s'aixeca provocador.

—Què t'agafa? — li pregunta Matilde.

—Està torrat... — comenta el senyor Blasi.

—Torrat, jo?... — Però, realment el cap li dóna voltes. Amb un gran esforç, consegueix articular: —Sou una colla de lladres!

El senyor Blasi és particularment sensible a l'insult. Amenaçant, s'adreça vers Benet. Però, aquest, abans la mà de l'altre no li caigués al damunt, ja li ha estavellat un gerro de terrissa pel cap.

La baralla és acompanyada pels xiscles de Matilde, que invoca en va els altres jugadors, els quals, com si la cosa no anés per a ells, en silenci, buiden meticulosament tots els culs d'ampolla.

El senyor Blasi, atuït pel cop, no reacciona. Matilde l'assisteix i Benet pot veure com els ulls, aquells ulls, ara es projecten duríssims, reprovadors, damunt seu. La mirada aquesta pesa com plom, i tant com la mirada, el perfum, aquell perfum que ara s'ha fet asfixiant.

Benet necessita respirar, o si no caurà a terra en rodó, sense sentits. A les palpentes, cerca la porta del pis, i sense saber com, es troba al carrer. Inconscientment, tira carrer avall. La punta de lucidesa que li queda, la fa servir per a conservar l'equilibri.

I així arriba a la Diagonal. Cara al cel, aspira fort la matinada. Neix un dia transparent, net, puríssim. El cap d'amunt de les cases és rosat, de la besada del sol ixent. Un xic més serè, Benet s'hauria tornat també vermell, però de vergonya.

Ara, però, és incapaç d'adonar-se de res. Ni tan sols que el segueixen. El senyor Blasi se li acosta pel darrera i, frec a frec del cos, li clava una ganivetada a la cintura. L'assassí embutxaca el ganivet i s'esfuma per la primera cantonada.

Benet Salicrú cau, doblegat pel mig. Ni un crit, ni un gemec trenquen el dia que neix sencer. Tocant a una palmera, Benet resta estirat, tan llarg com és. La sang que li brolla de la ferida s'escampa per terra, fins a tocar-li els punys de la guerrera i a empastifar els tres galons daurats.

(Il·lustració de Martí Bas) Andreu A. ARTIS

RAPIDA

UNA TARDA DE DIUMENGE

El sol no vol somriure.
La tarda té com un gemec
que enyora un altre viure
fet de cançons, de llum. Distret
mon pensament fugia, s'allunyava
pels infinits boirosos. Caminoi
de dolceses enyorades. Absent,
d'una absència interminable...

Fan filagarses els núvols. Rabent
com un estel, cua inflamable,
el cor ha fet un bot. Una veu
l'ha deixondit. Posat greu
mentre la tarda es migpartia
amb lànguides meditacions,
jo m'he vist engavanyat, corprès
d'una estranya melangia...

La veu era d'infant. Davant meu
un esguard indesxifrable
m'inquiria urgentment. Amb dolcesa
cercava en el meu cos—no res més!—
que l'escalf amorós que li mancava!...

Era un infant! Les terres que deixava
són tan llunyanes com l'amor viscut.
Resolut,
amb les mans he acaronat la testa
al meu pit abandonada...
No sé si aleshores jo plorava
mentre sentia el batec d'aquell menut...

Sé, tan sols, que l'estimava
com un fill que no coneix els pares.
Aquells pares que la guerra
s'ha endut,
i que s'atansava a mi, promesa
d'un amor que ens dóna força
al braç i bon coratge al pit
per continuar lluitant per nostra terra
i per la sort d'Espanya amb delit...

He vist un infant. Era diumenge
i en son esguard semblava que era nit!

J. CID MULET

LIRICA CASTELLANA

POEMA

De la trista planúria llunyedana,
orba de freds madurs,
la meva veu se'n va com un ocell perdut
devers tu, oh ciutat martiritzada.

Talment fruita mig feta, primparada,
necessito el teu sol i l'hecatombe,
oh, ciutat sangonent,
horta frescal, garfida solitud.

No he perdut la fe, ni la desesperada
esperança de veure el teu cel clar,
la teva nit ardida,
la bravíssima llum desmesurada.

En la trista planúria llunyedana,
les sis lletres cremades,
oh, ciutat sangonent,
són un alè de goig avalotat.

Ramón DIESTRO

Madrid, octubre del 1937.

(Interpretació de Granier-Barrera.)

Per al que ara s'ha inventat el nom de "competicions d'art", en el fragor de les batalles de nervis, els pintors i escultors han preparat llurs obres. Potser no siguin com amb tanta insistència es repeteix pels que anhelen l'Exposició de Venècia — on han anat els traïdors Pruna, Dalí i Gutiérrez Solana, genis de les clavegueres—, obres que emmarquin una època, potser ni un moment de la nostra lluita, ja que la matèria és la "tan combatuda avantguarda" en els dies anteriors a la guerra. Sé que és una mica aventurat esguardar el que es produeix amb aquella mirada càndida que ho fèiem, però també és aventurat negar tota possibilitat al salt en el buit que estan donant els artistes en la recerca dels temes nous. S'hauria d'obrir un parèntesi comprensiu que seria molt sà per a crítics i artistes.

Quan, a l'agost del 1936, uns pocs vàrem crear "Altaveu del Front", a Madrid, no pensàvem que s'"organitzaria" un art revolucionari parit del no-res. Comptàvem que la majoria dels artistes estaven ja formats intellectuament, i allò únic que ens proporcionàrem era que tot l'art escampat, que es moria de misèria i de tedi, servís en la lluita general per a salvar Espanya. Ni camises roges, ni camises negres, un art valorat en la sensualitat de cada artista en plena llibertat de producció; solament demanàvem que treballessin de cara a la lluita per la independència.

Encara que molts dels que opinen d'art no se n'hagin assabentat, aquell "art per a la guerra" el donàrem a conèixer a París, a Estocolm, a Praga, a Nova York. No ens interessava perdre temps; aprenguérem aviat que la República necessitava que se la servís, i ningú no va pensar en altra cosa que a ésser un soldat més, amb el quadre, amb l'escultura, amb el gravat, amb el cartell.

Ingènuament continuem pensant que l'art que s'ha produït és bastant bo; té qualitat i coratge, que bé ho necessitava.

Francesc MATEOS

TALAIA

Ultimament he pogut anotar que si, per atzar, des d'un determinat sector s'esmenta el meu nom, s'esmenta també, com si fos una consigna, la meva «manera», la meva «posició», o la meva «acometivitat habitual». No en protesto, que consti.

Però com que em plau auto-examinar-me sovint, m'he preguntat a mi mateix: —Has pres determinada «manera»? T'has collocat en situació «especial»? Tens per habitud l'«acometivitat»?—. Per si fos que sí, examinem-ne les causes:

Fa anys que meno una campanya, a crit apitralat, contra el teatre burgesista i mercantil, i no l'he feta pas per una «agressivitat que em fos habitual»; l'he fet perquè calia que algú la fes i per la necessitat de fer-la. El temps m'ha donat la raó i avui són molts els que creuen que ens cal un altre teatre. En la meva campanya vaig tenir en contra la majoria absoluta dels crítics catalans i dels autors que estrenaven. En estrenar jo, tocava abundosament les conseqüències de la meva «posició». Sóc — em plau dir-ho —, l'autor de Catalunya que ha rebut més dentellades. Se'm mossegava amb un gust! Els «no agressius» aprofitaven l'ocasió, i cada un d'ells escrivia com si em fes pols i amb l'esperança que, després de la seva crítica, no quedaria res de mi. M'enterraven. M'ha fet sobreviure la sort... i qui sap si la meva «manera»

M'he mostrat també «agressiu» amb els que es situen al centre d'una circumferència restringidíssima: únics, en quadre de combat, illuminats i negatius. Fora del seu circ hi ha el no-res. A Catalunya s'ha donat repetidíssim el cas del «jovincel» que ha fet tres o quatre versets i ha tret, seguidament, el cap al finestró de l'Arca Santa de l'Aliança dels ungits, on s'havia fet admetre — no sé en representació de quina espècie —, per a comunicar als profans que la nostra literatura era fullaraca, car el poc que semblava que tenia s'havia de revisar. I havia de revisar-ho ell, el «noiet» dels tres o quatre versos, admès ja amb caràcter de revisador. Aquests pitolius, ganudament insectívors, són necessaris als de nostre Ararat literari que els dóna facilitats per a la caça i els deixa pitolius fins que surt l'altre pitoliu substitut.

Tot això faria riure, si no fossin les conseqüències. S'ha de nomenar un Jurat? Els Oficials de la política es posen en contacte amb els Oficials de la literatura i el Jurat surt continuador. El cap de jurat farà que, en nomenar-lo a ell, nomenin la seva Secretaria i l'amic fidel; la votació queda decantada. Sortirà amb el premi un dels de la casa. S'ha donat el cas que en concursos s'han arreconat obres perquè eren de determinats autors. «De fulano, l'obra? «Ni la llegeixo.» Honorabilíssima posició de Jurat! I els premis van als del grup. I les subvencions van als del grup. I els del grup s'auto-bombegen i fan edicions del grup, i revistes del grup, amb els diners de les subvencions oficials que són, o han d'ésser, no per a un grup, sinó per a la totalitat de la literatura de Catalunya. I així roda el carrusel de la nostra fira literària.

El que protesta d'aquest estat de coses té una «acometivitat habitual»; té una «manera», adopta una «posició». I se l'esmenta per fer-li aquest retret car, la seva agressivitat de paraula, els «meravellosos» (títol de revista), la substitueixen per l'agressivitat dels fets, del refús callat; agressivitat molt més efectiva.

I en dir el que ara dic, m'adono, més que mai, que no és per «manera» — parlo sempre en auto-examen —, ni per «posició», que protesto, que constato, que em faig portantveu d'un sector literari català, el sector dels no «llestos», el sector dels no «apuntalats», el sector dels no «ungits». Jo, l'agressiu, si mai he tingut a mà la porteria d'un lloc, he cercat que tots hi vinguessin i ho he cercat insistint, amb desig de convivència. Jo, l'agressiu, he fet l'elogi de molts autors catalans que em «reventen», i ho sé; així com sona. Jo he convidat a una acció conjunta, en aquests moments de prova, a qui, molt amablement, m'ha fet l'apologia del grupet. Molt bé; no hi ha res a dir. Però l'obra del grup s'ha de fer amb l'esforç i els mitjans del grup i no utilitzant, a benifet propi, les subvencions oficials i les gangues inherents a un fer que ja semblava que els nous temps havien d'haver modificat.

I queda dit el que m'havia de dir a mi mateix per convèncer-me que puc ésser entusiasta, ingenu, bona fe, però no un «agressiu per habitud», ni home amb «manera» ni «posició». I no m'exculpo de cara als altres. M'analitzo. Res més. No em fa pas res que això de la meva «acometivitat», etc., rodi que rodi.

TARRAGONA

Passo per Tarragona tot just després d'un bombardeig i m'apunyala la tragèdia d'aquesta nostra bellíssima ciutat tan llatina. Es Roma la que porta la mort a Tarragona amb les ales de les seves àligues actuals: els avions de guerra.

I acaro la capital del llatinisme — Roma-museu —, amb la capital llatina que és la nostra Tarragona, ciutat de mar, i xiprers, i claror, i pedres daurades, i força. Roma s'allunya de mi veloçment. Tarragona s'hi aferma.

¿Què ha fet que Roma arribés a ésser la representació absoluta del llatinisme? Ens ho dirà, en les seves «Memòries», Goethe, un autor alemany de portes obertes. Ultra gravats i reproduccions de monuments, havien creat a l'ànim de Goethe l'atmosfera italiana llatinista els records de Cornelius Nepos, les «Metamorfosis» d'Ovidi, que li «moblaren el cervell jove d'una multitud d'imatges i d'esdeveniments». I després «La Iliada» i «L'Eneida». Una literatura feta de passat, d'evocació i de noblesa, esborrava la Roma greixosa, teatral i sangonent dels tirans de la Roma imperi i de la Roma de l'edat mitjana, diplomàtica, papal, i «pèrfida com l'onada», per a conferir-li una representació antitètica a la seva significació present. Roma pogué ésser la capital del món civilitzat. Ara — amb contactes significatius amb l'anti-llatina Berlín —, un bàrbar l'ha fet la capital del món bàrbar.

Rabelais, en descriure'ns el camí que es traçà perquè Carles Vè. no fes giragonses en la seva visita al papa Sixte Vè.—gran enemic de la Roma — Roma, ens fa assistir a un enrunament bestial de la Roma antiga. Els més nobles edificis cauen sota del picot dels modernitzadors; la Roma arquitectònica desapareix. Avui, sota el decorador extern de la Roma passada—nou Sixte Vè. al revés—, acaba de fugir d'un tot l'esperit llatí que pogués restar de la Roma llatina.

No es pas el paisatge ni la situació de Roma els que la llatinitzaven: el llatinisme el devia al seu contingut. El Janícul és llatí pel nom, no per la muntanyola. Jo m'esforço a imaginar l'orfenesa de tot sentit llatí d'aquestes forces romanes, cegament destructores, que volen deixant caure mort damunt de Tarragona. Tot ressò de passat és absent de la seva obediència passiva. Què saben ells de Tarragona? Què en sap el tirà inflat, el literatet «grogy» de d'annunzianisme, el dictador sense ètica ni estètica? Tarragona, que sembla tenir veu presa en els versos de Virgili, i cel i mar de poema clàssic, cel amb mil blaus que es tornen miralls i mar amb mil ones que riuen, s'acara avui llatinissima a la Roma bàrbara que la colpeix, i li recorda un llatinisme català, net i pur. Cap lloc de Tarragona, com aquelles «Tre Fontane» del camp romà, s'ha de vestir d'eucaliptus per defensar-se de la malària. L'endèmica febre palúdica de Roma ha estat sempre l'enemiga de la seva llatinitat i s'ha corporitzat, repetidament, en tirans i botxins, vinguts dels quatre punts cardinals d'Itàlia. Mussolini crida actualment al món, amb el cervell palúdic, la Roma antillatina i antirenaixentista, car la Renaixença italiana llatinitzant fou simplement el retorn a l'antiguitat clàssica de la terra que l'havia heredat i l'havia fet seva. Fou, igualment, una protesta italiana contra la invasió germànica. Aquesta Renaixença va donar Lleonard de Vinci, el Donatello, d'Alberti, Sodoma, Perugino, Bellini, Mantegna, el Palladio, etc., etc. L'anti-Renaixença s'encarna sencera en el gran tirà romà d'avui. L'Itàlia nova — tan ben expressada en les lluites güelfes i gibelines —, no volia ésser ni papal ni imperial. Davant Tarragona, bombardejada pels avions antillatins del crim, recordo una Itàlia llatina que proclamava la supervivència del que havia fet la seva grandesa. Fou Roma la que inventà el Dret, accepità el pensament grec i contribuí a que l'esperit humà trobés la seva fórmula completa de Societat. Aquesta és la Roma dels nostres fervors. L'altra, l'actual, la que bombardeja Tarragona, és la Roma palúdica, infantadora de monstres únics, teatrals i bàrbars. Mussolini s'entronca amb Heliogàbal.

Ramon VINYES

INTENCIONS AL MARGE D'UNA HISTORIA DE LA LITERATURA

Es un gruixut volum de tres-centes noranta pàgines. Té les cobertes d'un blau clar i, en un blau més fort, unes lletres:

Klabund

Historia de la literatura

Editorial Labor, S. A.
(E. C.)

La traducció i les notes d'aquesta — interessant en molts aspectes — "Historia de la literatura" les signen els senyors Ernest Martínez Ferrando, Joan Vinyoli i Josep M.ª Quiroga. No sé si la traducció és d'un sol — suposo que deu ésser de Martínez Ferrando — o de tots tres. Suposo, però, que els comentaris sobre literatura catalana es deuen a Martínez Ferrando i Vinyoli, i les de literatura castellana a Josep M.ª Quiroga (Quiroga Pla?). A Ernest Martínez Ferrando el conec a través d'uns contes força discrets i entonats i a través d'una novella francament mediocre, "Una dona es detura en el camí", que obtingué — no cal fer-ne gaire cabal —, el premi "Creixells". De Josep M.ª Quiroga he llegit coses força intel·ligents. Joan Vinyoli no sé qui és.

El Klabund historiador no és el Klabund de "Moreau", d'"Els Borgia", que jo coneixia. El Klabund historiador és, però, un escriptor molt agut, molt interessant, d'esperit independent, que sap desviar del seu pas tota mena de tòpics i llocs comuns. Fer un simple tractat d'història literària, un manual d'història de la literatura ha d'ésser empresa molt difícil per les limitacions i el reduït espai amb que l'historiador topa. Tres-centes setanta-set pàgines no donen gaire de si. Klabund ha vençut amb agilitat i intel·ligència aquestes dificultats. Per tant, les falles que hom troba en la seva "Historia" són fàcilment explicables. Crec, de totes maneres, que l'obra i la figura d'escriptors com Cervantes, Nietzsche, Diderot — per a esmentar-ne de diferents característiques i tonalitats — mereixia un xic més d'atenció. I si hom dedica un espai a un novel·lista de tan poca qualitat literària com Upton Sinclair, que en el fons no és altra cosa que un marxant de literatura, per què oblidar Michael Gold, el magnífic autor de "Jueus pobres", i Nathan Asch, l'autor de "22 d'Agost"? Pecar per omissió també és pecar.

Les notes de literatura castellana — és una suposició meva — deuen ésser de Josep M.ª Quiroga. I ens dol que hagi oblidat escriptors com Manuel Abril i com Cèsar M. Arconada, l'autor de "Vivimos en una noche oscura", "La Turbina", "Los pobres contra los ricos", "Reparto de tierras".

M'interessa, però, sobretot, fer unes acotacions a l'aportació que a l'obra de Klabund han fet Martínez Ferrando i Joan Vinyoli. El fet que en un manual d'història de la literatura hi hagi hagut lloc per a la literatura catalana, és, naturalment, una cosa que cal agrair. El bell gest, doncs, de Martínez Ferrando i Joan Vinyoli, és un gest de polidesa, de justícia i de patriotisme. La realització, però, d'aquest gest — les notes i comentaris que sobre literatura i literats de Catalunya han aportat a l'obra de Klabund — ja no em sembla tan lloable.

Martínez Ferrando i Joan Vinyoli s'ocupen — molt lleugerament vull creure que per manca d'espai — de l'obra d'Alcover, Aribau, Bofill i Mates, Josep Carner, Víctor Català, Cerverí de Girona, Costa i Llobera, D'Ors, Eiximenis, Andreu Febrer, Jordi de Sant Jordi, Miquel Llor, López Picó, Maragall, Martínez Ferrando "autor de cuentos muy delicados" — i això, tractantse del propi traductor de l'obra, tal vegada sigui un xic massa fort — Bernat Metge, Milà i Fontanals, Narcís Oller, Josep Pla, Francesc Pujols, Riba, Jaume Roig, Ruyra, Sagarra, Carles Soldevila — per què no esmentar Ferran, historiador i poeta? — Turmeda — que no es digué Àngel sinó Anselm — Marian Vayreda, Jacint Verdaguer.

La tria em sembla o bé feta massa a l'atzar o bé feta amb un mesquí esperit de capelleta. Prudenci Bertrana — el nom del qual no és ni esmentat — és un novel·lista molt superior a Miquel Llor. L'autor de "Nàufrags", "Josafat" i "Proses bàrbares" no pot mancar en unes notes crítiques de literatura catalana. Sobretot si en aquestes notes figura Josep Pla, que, si com home és un indesitjable—feixista, espia al servei de Franco contra Catalunya — com escriptor ha imitat Pius Baroja d'una manera llastimosa i caricaturesca i no ha influït, sortosament, en la literatura catalana.

En canvi, Martínez Ferrando i Joan Vinyoli, que no obliden Josep Pla — autor de quatre o cinc llibres mediocres — obliden Gabriel Alomar — el poeta de "La columna de foc" —, Pere Coromines — el de "La vida austera", "Putxinel·lis", "Les hores d'amor serenes", "Els jardinets de Sant Pol"" —, Alfons Maseres — el d'"Egmont", "Ildaribal", "Fets i paraules de mestre Blai Martí", "Zodiac", "Setze contes" —, Puig i Ferreter — el de "La dama enamorada", "Els tres allucinats", "El gran Aleix" —, Adrià Gual — el de "Misteri de dolor", "Els pobres menestrals" —, Ambrosi Carrion — el d'"Epitalami", "La miraculosa" —, Pous i Pagès — el de "L'endemà de bodes" —, Esclasans — el de "Històries de la carn i de la sang", el dels "Ritmes".

I obliden Santiago Rossinyol, el de "L'auca del senyor Esteve", i Ignasi Iglésies, el d'"Els Vells", "Les garces", "Joventut", "El cor del poble", "La festa dels ocells".

Klabund segur que no els hauria oblidat, com han fet els seus anotadors Martínez Ferrando i Vinyoli.

Vull creure que, veritablement, es tracta d'un oblit. Cal confessar, però, que l'oblit és llastimós i imperdonable.

Lluís CAPDEVILA

En campanya.

PASTEUR I LEVERRIER

Mentre la ciència va estar fonamentada en principis a priori sentats i admesos abans de l'observació i l'experiència, el progrés científic va ésser no sols impossible, sinó que la mateixa admissió de principis a priori, tan importants per a la ciència, com després veurem, va acabar per dificultar i fins detenir el pas i el camí que volia fer fonamentant-se en els mètodes d'observació i experiència, recomenats com a únic procediment científic expeditiu.

Tota la sillogística de la ciència, base de la lògica, en l'escola apriorística que prescindia de l'observació directa, consistia en admetre com un fet el que encara no era conegut empíricament. El sillogisme típic d'aquesta ciència que va arribar a ésser la base de tota filosofia, fins que Hume i Kant van posar el principi en dubte, donava la casualitat que estava basat en el principi de causalitat que diu que no hi ha efecte sense causa, que era el que van voler negar els dos filòsofs esmentats suara. El sillogisme típic deia: Tot efecte té una causa; l'univers és un efecte, doncs l'univers té una causa.

Aquesta causa suposada abans de l'observació, a desgrat d'ésser del tot desconeguda, tenia d'existir i tenia de posseir les condicions que el geni humà li senyalava, per fer-la cabre i encaixar-la en les relacions de causa a efecte, fent ús de la lògica abans de l'experiència.

Però el mal no venia de comptar cegament amb la causa desconeguda i establerta a priori, sinó que venia de la segona premissa del sillogisme que deia que l'univers és un efecte, cosa que ningú no podia saber si era certa o falsa, perquè cap observació no ho fa veure.

Sí que tot efecte té una causa és cert a desgrat dels dubtes i de les negacions de Hume i del seu seguidor Kant, perquè l'experiència ens ho ensenya per damunt d'aquests dos esperits filosòfics; ja no es pot afirmar de cap manera que l'univers sigui un efecte, perquè no hi ha res que negui que pot ésser una causa i per conseqüent la conseqüència del sillogisme no pot tenir cap garantia per lògica que sigui, si les premisses o una de les premisses, com en aquest cas, no tenen el control de la realitat. La ciència apriorística feia, doncs, impossible la mateixa lògica que ella usava i defensava.

En canvi, quan va venir la ciència, que només admetia que principis a posteriori, ço és, que només admetia premisses sillogístiques controlades per la realitat, tot va canviar, perquè el funcionament de la lògica no sols va ésser possible, sinó que va donar pas al progrés científic, que va poder usar la mateixa lògica que li privava el pas per anar endavant.

Pasteur, el gran geni de la biologia, va dir després de les seves experiències, que viuran tant com el geni humà: Tota malaltia infecciosa és produïda per un microbi; la ràbia és una malaltia infecciosa?, doncs la ràbia és produïda per un microbi. Feta l'afirmació que tenia de canviar el concepte de la medicina, fins per damunt del geni de la fisiologia, Claudi Bernard, el microbi de la ràbia no es trobava ni s'ha trobat encara, a desgrat que els japonesos diuen o deien que l'han descobert; però com que les dues premisses del sillogisme eren certes, perquè l'observació i l'experiència les demostren, tenia d'ésser certa necessàriament la conseqüència, i, en efecte, Pasteur, veient que no podia trobar el microbi, perquè el microscopi no era prou potent per fer-lo veure amb els ulls, ell, sabent que hi era, va actuar com si l'hagués trobat i vist, segur que era en l'emulsió dels cervells dels conills condemnats a la ràbia per la infiltració del virus; injectant l'emulsió com una vacuna, la ràbia va ésser curada, trobant el remei abans que el microbi.

Leverrier, el geni de l'astronomia, deia: Segons les lleis newtonianes de la gravitació universal, el sistema heliocèntric en què vivim té de tenir tals moviments; a tal punt del nostre sistema planetari aquests moviments no hi són, doncs hi ha d'haver un planeta a tal distància del cel i de la terra, que no pot ésser vist perquè el telescopi no és prou potent per arribar-hi, tal com el microscopi no era prou potent per veure el microbi de la ràbia. El que Pasteur no podia fer amb el petit Leverrier no ho podia fer en el gran, però segur com Pasteur, de les dues premisses del sillogisme, comprovades l'una i l'altra per l'observació i l'experiència, encarant-se amb l'univers i amb els homes com Pasteur amb el món microscòpic, va assegurar que el planeta hi era encara que ningú no el pogués veure, i, en efecte, quan poc després el telescopi va avançar prou per arribar a veure el planeta, els homes van poder veure amb els ulls el que Leverrier havia vist a priori, i des d'aquell dia, dia de glòria per la lògica que havia tingut de patir tants de segles de l'apriorisme, coneixem el planeta Neptú, que, amb tota la seva grandesa, és el que és més lluny de la terra i del sol.

Si la ciència a priori desvirtuava tots els apriorismes, la ciència a posteriori els revaloritza fins al punt de fer-nos creure abans de veure, que era el que pretenia la ciència fracassada. Si la ciència a priori treia tota garantia als a posterioris comprovats per l'observació i l'experiència, la ciència a posteriori és la garantia de tots els apriorismes.

L'existència de l'esperit i l'existència d'una altra vida, després d'aquesta, separant-se en absolut de la matèria que ens lliga en aquesta vida, que són les dues existències que constitueixen el problema més transcendental i més interessant de la vida humana, han estat estudiades només que per les ciències a priori, que prescindeixen de l'observació i l'experiència, i això ha fet que el problema més alt de la humanitat hagi caigut en un confusionisme laberíntic i caòtic que ha fet que la major part dels humans se'n desentenguin, fins al punt de declarar que l'existència de l'esperit i de l'altra vida eren mites i supersticions, arrossegades pels homes com les cadenes atàviques.

La Hiparxiologia, la ciència de l'existència, la ciència universal catalana, és la primera que ha subjectat aquestes dues existències transcendentals al mètode d'observació i d'experiència, propi de les ciències positives. No explicarem ara ací l'estudi de la realitat coneguda que permet establir les relacions observables entre l'esperit i la matèria, perquè ja estan publicades en el Manual dedicat a aquella ciència, conegut dels nostres lectors. Ens limitarem a dir que les conclusions diuen que l'esperit, cada vegada més separat de la matèria en l'escala ontobiològica, apareix en el vegetal, torna a aparèixer en el protozoari, torna a aparèixer en l'animal i torna a aparèixer en l'home, per aparèixer finalment en l'àngel o esperit pur absolutament separat de la matèria.

Tal com el microbi de la ràbia i el planeta Neptú eren en l'invisible de Pasteur i de Leverrier, l'esperit és en l'invisible de la Hiparxiologia. Ni Pasteur veu el microbi ni Leverrier veu el planeta i això que el microbi era tan a prop de Pasteur que el tenia a les mans, cosa que no podia fer Leverrier perquè el tenia tan lluny. Si Pasteur tocava el que no veia, Leverrier veia el que no es podia tocar.

Hom dirà que per la Hiparxiologia, aquesta filla de Catalunya que vol il·luminar el cel i la terra, des de les profunditats de les visions de Pasteur, fins més enllà de les visions de Leverrier, no hi ha l'esperança del microscopi de la biologia ni del telescopi de l'astronomia i que per conseqüent hom no podrà saber mai si existeix l'esperit i l'altra vida, encara que tots els estudis d'aquesta ho afirmin d'una manera palesa que no deixa lloc a dubtes.

No hi fa res, catalans, que no hi hagi cap experiència en la terra que ens deixi veure l'esperit que portem dintre com l'emulsió del cervell de conill, condemnat a mort per redimir la humanitat del flagell de la ràbia, porta el microbi d'aquesta malaltia morta en les mans de Pasteur, que només li va deixar l'agonia. No hi fa res que no poguem, mentre vivim ací, veure l'altre món per un forat perquè quan serem morts i enterrats sabrem que hi ha l'esperit i que hi ha l'altra vida, sense necessitat de microscopi ni de telescopi, aquests dos ulls de la ciència que fan l'ullet a la veritat, perquè se'ls presenti nua, que si són dos ulls que l'un mirant a la terra i l'altre mirant al cel serveixen per veure aquest món i la matèria, no serveixen per veure l'altre ni l'esperit, que és l'ànima que ens aguanta mentre vivim ací.

Francesc PUJOLS

EL PROCES D'UNA INFAMIA

DAVANT D'UN GRAN LLIBRE DE ROURE-TORENT

Les accions criminals, que ho són per tot allà on us les mireu, rarament assoleixen sostreure's a l'implacable veredicte de la Justícia. Quan la força o la fortuna del criminal són prou accentuades per a fer impossible que hom el dugui davant dels tribunals competents, s'escolen anys, de vegades segles, d'aparent impunitat. Però el crim, la premeditació, la sevícia, són tares morals que traspuen a través del temps i de l'espai. I ve un dia que la Veritat és expandida i el món sencer coincideix a condemnar el criminal i execrar-ne fins la memòria.

Per això no fóra possible i l'autenticitat dels fets romandria eternament falsejada, si no existís qui, a costa d'innombrables dificultats, d'infinites fatigues i de perills considerables, s'emprengués la tasca paciençosa de recopilar dades i documents, fets provats i evidències. Quan el crim és de l'envergadura monstruosa del que s'està cometent contra la República Espanyola, l'empresa devé gegantina. Ultra la responsabilitat moral, cal capir el treball de l'intellecte i àdhuc l'esforç físic que representa cercar, classificar, ordenar i subratllar, centenars i centenars de peces acusatòries, que és indispensable que siguin impregnades de la més punyent veracitat. I, alhora, disposades en línia de batalla, sàviament i intel·ligentment, per tal de copsar la màxima eficàcia de totes i cadascuna de les proves adduïdes.

Això, tan feixugament comprometedor, no ha fet basarda a J. Roure-Torent (1), una de les mentalitats joves de tipus civil i jurídic que més honoren, avui, les lletres catalanes.

* * *

Durant aquests dos anys de tragèdia ininterrompuda, hem escoltat per aquests móns de Déu tota mena de versions i comentaris relatius a la descarada intromissió de la rapacitat italo-alemanya en els nostres afers interiors. El sentit comú de l'home més negat de part d'ací del Pireneu hi ha vist clar en aquest afrós problema. La convicció plana en tots els medis. Hom sap, empíricament, que Espanya, per virtut del singular patriotisme d'uns generals traïdors i uns polítics descastats, està devenint poc a poc una colònia. Ara bé. Ben pocs són els que poden argumentar en fred sobre el tema. La malícia dels criminals és molta i en engrapar les coses saben posar-se guants de goma que obturin tota empremta digital. Teniu la sensació que unes urpes han tractat i tracten d'escanyar-vos, però no lluqueu prou com i per què. Ací és on el treball benedictí de Roure-Torent se'ns apar com si vestís la toga de la fiscalia en una causa criminal. I diríeu que us parla impassible des del seu seient de magistrat. En oir-lo, adquiriu la convicció que coneix a fons el procés, que l'ha estudiat fins a la darrera coma i que, ara que acusa, ho fa trepitjant terreny solidíssim i ben segur que la part contrària no desfarà ni un sol dels seus arguments. En realitat, el delicte és tan palès que no té defensa possible.

* * *

A l'entorn del martirologi d'Espanya s'han dreçat en mantes represes, llibres acusatoris. La diplomàcia republicana ha pogut recollir en un Llibre Blanc tota mena de constatacions ben fidedignes de l'aspecte veritable de la invasió d'Espanya. Altrament, escriptors brillants com Manuel D. Benavides, han sabut donar a la descripció d'aquest crim de lesa humanitat una forma àgil, novel·lada, que hom llegeix amb la facilitat que llegiríem la narració més suggestiva.

J. ROURE-TORENT

Per a la tivant i encarcarada diplomàcia escau força el to objectiu i sobri dels llibres blancs, grogs o blaus. Entren dins l'entrellat de l'ofici i els absorbeixen personalitats preparades. Els reportatges novel·lats de Benavides tenen un indiscutible mèrit, i és el de posar les matèries més complexes i entortolligades a l'abast de l'home del carrer, que així s'assabenta de moltes coses, gràcies a la difícil facilitat de l'autor. Però quan es tracta, com hem dit abans, d'"incoar" un procés, aleshores s'imposa a tota altra forma la que ha triat Roure-Torent, per tal com participa de les dues expressades, en conserva tota l'efectivitat i, ensems, hi aporta el fruit d'un examen aprofundit del fet d'autos. Però, Roure-Torent, a la manera de les més altes figures del fòrum, no es limita a una relació monòtona, sistemàtica de les transgressions contra tot dret que registra, sinó que hi posa, de la seva collita, un pregon accent humà, càlid, veraç que fa que l'acusació palpiti com un ésser viu i s'arrapi als polsos dels dubitatius fins a fer-los devenir conscients.

No hem tractat pas de fer una crítica literària, del gran llibre de Roure-Torent. No ens cal dir que l'obra està construïda com li escau d'ésser-ho, i que el llenguatge emprat satisfà el més exigent. Però el mèrit principal del llibre es destria en dos aspectes, que són: la claredat i bona ordenació de les matèries — que palesa en l'autor unes facultats que molt pocs tenen —, alhora la contundència irrefutable de les allegacions. Com ha dit molt bé l'eminent crític Tasis i Marca, ningú en el futur no podrà aspirar a escriure la història de la guerra d'Espanya sense consultar aquest llibre de Roure-Torent.

S'han abocat, en dos anys, tones de tinta, titllant els facciosos i llurs empresaris de criminals, de bords, de monstres, d'assassins i de lladres. Sense negar que ho siguin — qui ho negaria? — entenem que els fa més mal una pàgina de les 477 que Roure-Torent ha emplenat d'acusacions fidedignes expressades amb absoluta correcció que tots els huracans de dicteris i paraules gruixudes, que, quan manquen de base, el vent se les endú.

J. M. FRANCES

CARNET DE LES LLETRES

«La Vida Literària a Catalunya». Cada dissabte, a les nou del vespre, és radiada aquesta gaseta setmanal, nova modalitat de periòdic literari, que la «Institució de les Lletres Catalanes», d'acord i amb la col·laboració de la Direcció General de Radiodifusió, edita pels micròfons de la Generalitat de Catalunya.

L'interès que aquestes emissions han desvetllat en els nostres ràdio-oients, del qual tant la «Institució de les Lletres Catalanes» com la Direcció General de Radiodifusió han rebut proves paleses, en demostrar-los la utilitat d'aquesta publicació radiofònica, els encoratja a prosseguir la tasca empresa i a procurar que siguin mantinguts la varietat i el to dels seus sumaris.

«La Vida Literària a Catalunya» es compon, a cada número, d'un article de fons sobre temes actuals de literatura i d'art, a càrrec de noms prestigiosos de les nostres lletres; d'una secció, «Els homes i els llibres» en la qual són comentades per crítics competents les novetats literàries catalanes i estrangeres; d'una altra, «Esdeveniments literaris» on són reportats els fets més importants de la setmana relacionats amb la vida intellectual, i, finalment, d'unes informacions breus sobre el moviment literari a Catalunya (llibres, publicacions, conferències, etc.)

En els trenta dos números que d'aquesta Gaseta s'han radiat fins ara, han collaborat, entre altres, els escriptors següents: Andreu A. Artís, Xavier Benguerel, Jaume Bofill i Ferro, Josep Maria Capdevila, J. Farran i Mayoral, Sebastià Gasch, Domènec Guansé, C. A. Jordana, Josep Lleonart, J. M. Miquel i Vergés, Lluís Montanyà, Armand Obiols, J. Pous i Pagès, Carles Riba, J. Roure-Torent, A. Rovira i Virgili, Jordi Rubió, Joan Sacs, Jaume Serra Hunter, Ferran Soldevila, Rafael Tasis i Marca i Fermí Vergés.

Ha mort a Leningrad, gairebé septuagenari, Alexandre Kuprin, el conegut novel·lista rus, autor de «Iama». Dotat d'una facultat excepcional d'observació, contista remarcable, Kuprin honoraria qualsevol literatura. Voltat i precedit, però, al seu país, d'escriptors genials, ha restat a segon terme i la seva mort ha passat gairebé desapercebuda. Oficial de l'exèrcit, descarregador del moll, periodista, agrònom, en les seves obres es reflecteix la seva vida agitada. Un dels seus llibres millors és «El Duel», escenes de la vida dels oficials russos, per bé que el més famós sigui «Iama», novella gairebé documental sobre la prostitució a la Rússia dels Tsars, que ha estat traduïda a tots els idiomes. Cal esmentar també de la seva copiosa obra: «Sulamita», «Moloch», dintre les novelles, i «Tipus de Kiew», «Miniatures» i «Contes», dintre els contes i les narracions curtes.

Antimilitarista i liberal, no acceptà, però, plenament el règim soviètic i emigrà a França. La seva mort a la capital de la U. R. S. S., sembla provar, en definitiva, el seu retorn a la pàtria i l'acceptació del règim que ha volgut donar-se.

Han estat traduïts al català, d'aquest autor, «Sulamita» (per B. Markoff, Biblioteca Univers), i «Iama» (per Francesc Paiarols, Edicions Proa).

VERSOS DE TRINXERA

Ens arriba del front una llibreta de versos. (Donem la qualificació de Llibreta per la presentació del volum i fins pel seu contingut.) Es diuen «A TODOS LOS AIRES» i el seu autor és Agustín S. Puértolas, basc.

No coneixiem altres produccions seves, i en ocupar-nos dels primers treballs d'un escriptor que s'ha fet a la guerra, sentim una mica de temença en la nostra opinió, car la guerra tan sols pot fer descobrir els dots que creixeran a mesura que el trasbalsament passi i els records vagin fent pòsit dins el pensament del soldat. La millor poesia de guerra vindrà quan la lluita estarà acabada. Quan els versos són fets a cop calent — com sembla que ho han estat els que ens ocupen — deixen traslluir massa les lectures de llurs autors, que en unes tals circumstàncies són integrades exclusivament per literatura tendenciosa. El mateix bon desig de servir la tendència a què pertany poden allunyar-lo de la poesia autèntica. Per això acollim com a millors els poemes datats abans de la guerra, molt imatjats a l'estil de García Lorca, i remarquem la més bona intenció en els restants, on Puértolas vol fer reviure impressions rebudes i expandir les seves protestes contra les dictadures, les opressions i les injustícies, alhora que propaga les impaciències i els desigs que té, com tota la gent de bona fe, de veure la humanitat més unida i benaurada.

Dins d'aquesta tònica, i imaginant que l'autor no s'ha proposat altra cosa, les composicions, escrites lliurement, per llegir a crits, amb ritmes trencats i accentuant les onomatopeies i les frases preses al viu de la premsa, de la ràdio i dels comandaments, amb la punyida que porten, és possible que facin un cert efecte, sobretot mentre es trobin en el seu ambient.

O. C.

LA PROXIMA TEMPORADA DEL LICEU

PARLANT AMB EUGENI CASALS

Esperit cultivat i sensible, enamorat del teatre i vivint apassionadament per a ell, Eugeni Casals pot enorgullir-se d'haver estat el primer «escenificador» espanyol. El primer a Espanya que ha donat a la posta en escena la importància que li atorguen fa anys la majoria de teatres estrangers. I això ho ha fet amb una dignitat i un bon gust inigualats en aquestes latituds, amb la dignitat i el bon gust amb què presenten les obres a França un Gaston Baty, un Dullin o un Jouvet. I ho ha fet, també, amb un rigor i una exigència que l'han empès a no negligir cap detall per infintesimal que sigui, i, per tant, a encarregar-se ell mateix de tots els aspectes de la posta en escena: ell dóna els plànols a l'escenògraf, ell indica els colors del decorat que han de lligar amb els dels vestits, ell té cura de les llums — ha introduït la llum zenital al Liceu —, ell disposa com han d'interpretar el paper els artistes... I, innovador audaciós, ho ha fet rejovenint les obres velles introduint-hi novetats sorprenents: ha convertit la Pantomima de «Las Golondrinas» en Ballet; ha enriquit els «Bohemios» amb uns quadres plàstics, les actituds dels quals semblaven haver-se evadit de teles de Goya o de Watteau; donarà al Minuet de «La Viejecita» una amplària altament espectacular, i, com al cinema, pensa «visualitzar» els pensaments dels personatges d'una de les obres que està muntant...

Fa uns quaranta-cinc anys que Eugeni Casals es dedica al teatre. Va debutar al Teatre de la Comèdia de Madrid, en la companyia d'Emili Mario, com a galant còmic. Però la seva irresistible afecció per la música el va empènyer al «género chico» — el «género bueno», com diu ell —. I les seves brillants actuacions en aquesta modalitat feren que fos elevat pels autors a la categoria de primer actor i director. Com a tal ha treballat en tots els teatres d'Espanya i de l'Amèrica llatina. Entre els seixanta títols d'obres que ha estrenat, figuren «La torería», del mestre Serrano, obra que el donà a conèixer com a primer actor i director; «La venta del hambre», del mestre Caballero; «Eclipse de luna», opereta del mestre Audran; «Género chico», obra pòstuma de Chapí; «La manzana de oro»; «La buena moza»; «Los claveles», «La del Soto del Parral», «Paca la Telefonista»... Entre les obres, no estrenades per ell, però interpretades tot i donant un matís personalíssim als personatges que li han confiat, cal esmentar «Los pícaros celos», «El puñao de rosas», «El barquillero», «La Verbena de la Paloma», «Don Quintín el amargao», «La venta de Don Quijote», que ara es representarà al Liceu el dia de la Festa de la Raça, i en la qual ell prendrà part com a actor en homenatge a Cervantes..

Una carrera brillantíssima, en fi, que ha culminat en la seva admirable tasca al nostre Gran Teatre. Els afeccionats no l'han oblidada encara. No l'oblidaran fàcilment. Oferint-nos l'espectacle magnífic d'una magnífica maduresa, Eugeni Casals, la temporada passada, posà magistralment en escena diverses obres antigues i modernes. Aquella «Verbena»! Aquella «Revoltosa»! Fortament preparat, en possessió d'una sòlida cultura artística i d'una copiosa documentació — la seva biblioteca teatral és una de les més importants d'Espanya —, Casals ens serví unes reconstitucions del vell Madrid riques en absoluta propietat. Propietat plàstica, perquè les formes, els colors, adorablement desuets, d'aquella època, revivien amb accents verídics en els decorats i en la indumentària, i també — i això és molt important — propietat poètica, perquè Casals, finament sensible, sabé ressuscitar el perfum, l'impalpable, l'atmosfera d'aquells temps, i expressar aquests imponderables amb pinzellades exquisidament nostàlgiques, plenes de tendresa i de melangia...

Ara, nomenat director general de la posta en escena del Liceu, Eugeni Casals, juntament amb l'eminent mestre Salvador Bacarisse, director artístic, pensa fer grans coses durant la pròxima temporada, que, com la passada, el Govern de la República recolza amb una doble finalitat digna de tota lloa: afavorir el contacte del poble amb l'art veritable i donar feina seguida als nostres artistes i treballadors de l'espectacle.

—¿Quins plans teniu per a la pròxima temporada?—hem preguntat a Eugeni Casals.

—Mireu. Jo no crec en les classificacions tradicionals. No crec que hi hagi òpera o sarsuela, «género chico» o «género grande», art nou o art vell. Crec que només hi ha gènere bo i gènere dolent. Al Liceu, farem gènere bo. I, no us oblideu de subratllar-ho, gènere bo totalment espanyol. A seixanta-dos anys, podré realitzar finalment el somni de tota la meva vida. Tota la meva vida he somniat a introduir l'art líric netament espanyol a l'ex-Reial de Madrid o al Liceu de Barcelona. No havent pogut fer-ho al primer, degut a les circumstàncies, estic més que content i satisfet d'haver-ho pogut fer al Gran Teatre del Liceu. L'any passat, la temporada s'inaugurà amb «Samsó i Dalila». Aquest any, s'inaugurarà amb «Agua, azucarillos y aguardiente» i «La Viejecita». L'any passat, Saint-Saëns. Aquest any, Chueca i Caballero. A la fi, l'art líric espanyol ha arribat al teatre on havia d'arribar. Al teatre que es mereix. Sóc feliç. Ja em puc morir...

—Quines obres penseu oferir al públic?

—Reposarem les que obtingueren més èxit durant la temporada passada, i representarem, ultra «La Viejecita» i «Agua, azucarillos y aguardiente» de les quals ja us he parlat, «La Venta de Don Quijote», «El baile de Luis Alonso», «El rey que rabió», «El barberillo de Lavapiés», altres encara... I obres de Granados, de Morera, d'Albéniz i d'altres músics illustres.

—No donareu a conèixer coses inèdites?

—Ja ho crec. I per tal de poder-ho fer amb amplitud s'ha obert un concurs entre els autors espanyols i hispano-americans. Aquests podran presentar tota mena d'obres líriques inèdites, i s'estrenaran les premiades. Però ja deveu haver-ne llegit les bases que han publicat tots els diaris.

—S'ha parlat de ballets, també...

—Sí. Estrenarem ballets eminentment espanyols. De músics joves tan prestigiosos com Bacarisse, Pittaluga, Halfter, Esplà, Casal Chapí, nét de Chapí... En el segon programa, en el qual figuraran «La Verbena» i «La venta de Don Quijote», estrenarem el primer: «La corrida de feria», de Bacarisse.

—¿Ens podeu donar la llista de la companyia? Ja sabeu que els afeccionats s'interessen pels títols i els autors de les obres, però desitgen saber sobretot els artistes que les interpretaran.

—Us donaré la llista, si voleu. Però llista probable. Probable, eh? No ho oblideu. Ací la teniu:

Maria Teresa Planas, Conxa Panadés, Matilde Martín, Emilia Aliaga, Pepita Nogués, Maria Zaldívar, Amàlia Sanchiz, Mercè Roca, Trini Rodríguez, Elena Lucci.

Ricard Mayral, Josep Calvo de Rojas, Marc Redondo, Pere Terol, Pau Gorgé, Manuel Gas, Antoni Palacios, Beut, Ponce, Sanz, Balaguer, Guzmàn, Corbacho, Lopetegui, Garrido, Gonzalo, Farràs, Frau, Nolla, Miquel Castillo, Hernàndez.

Vint-i-quatre segones tiples.

Cos de ball: Joan Magrinyà, Rosita Segovia, Trini Borrull, Montesan i vint-i-quatre ballarines.

Cos de cor: setanta-sis persones.

Orquestra: Vuitanta professors. Mestres:

EUGENI CASALS

Sabater, Palos, Gorgé, Mulé, Vidal-Nonell, Ribas, Balcells, Llobet i Sunyer.

Assistents de l'escenificació: Rafael Moragas i Villaviciosa.

—Que fan bonic tots aquests noms! Quina reunió tan impressionant de prestigis!... Ah, ens oblidàvem de preguntar-vos una cosa. Ens han dit que teniu un llibre escrit sobre l'art del comediant. Es veritat?

—Sí. Es cert. No us han enganyat. Ciceró va dir que el gest és l'ombra de la idea. Diderot va afegir que l'actor no ha de sentir, sinó fer sentir. Això — i perdoneu-me aquestes cites pedants —, unit al que ens deixà escrit el gran Talma: «La tragèdia es parla», m'ha fet comprendre que el comediant és l'imitador de l'home, i també que cada paraula té el seu gest. Això, que, dit així succintament, potser no és gaire clar, no és gaire explícit, és el que desenvolupo llargament en el meu llibre, que és una mena de Gramàtica mímica. Però no el penso editar. El llegaré als meus fills per tal que el publiquin quan jo sigui mort.

Però és tard. Fa estona que els assaigs han començat. La impaciència es comença ja a esbossar en el rostre d'Eugeni Casals. Ens n'acomiadem després d'escoltar-li aquests mots finals:

—No us oblideu de dir que estic altament agraït, i ho afirmo amb sincera emoció, al públic i a la crítica barcelonins que amb tant d'afecte m'han tractat. Llurs aplaudiments m'han encoratjat poderosament a prosseguir amb més entusiasme que mai la meva tasca.

Sebastià GASCH

El festival de la S. I. M. C., a Londres

Adhesió entusiasta dels músics dels països democràtics a la causa del poble espanyol antifeixista

En sentir la "Orquesta Nacional de Conciertos", com també els diversos concerts organitzats pel Comissariat de Propaganda de la Generalitat i les audicions íntimes de "lieder" i altres sessions de música

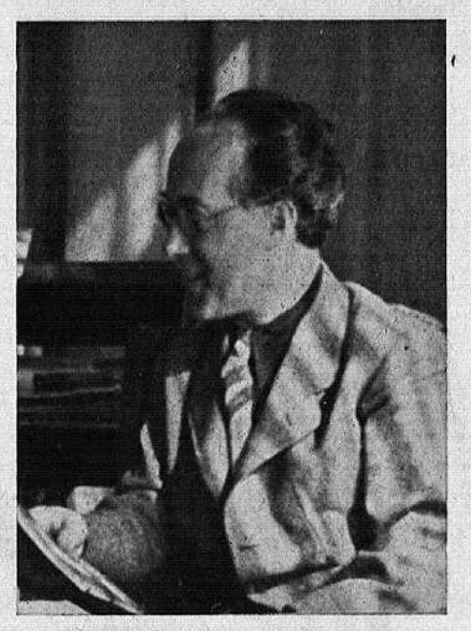

JULIA BAUTISTA

"da camera" organitzades per la Direcció General de Radiodifusió, hem comprès com és ferm i sòlidament invencible l'esperit del nostre poble i el dels governants que el regeixen i que en plena guerra tenen cura de la superació espiritual que s'assoleix per mitjà de la Música.

La desaparició de les "Associacions Musicals" que, abans del 19 de juliol del 1936, constituïen un esplai per a la sociabilitat banal de limitades categories de ciutadans, més que no pas una realitat artística immanent i un mitjà de difusió cultural. ha estat ben compensada per l'esforç tutelar dels Governs de la República i de Catalunya que han considerat la Música com un dels mitjans més eficients per a enriquir la sensibilitat del poble i preparar-lo per a una ulterior tasca d'assimilació d'art i de cultura.

Aquest esforç, aquesta cura dels nostres governants, ha trobat un ressò pregonament entusiasta en els músics dels països democràtics.

Recentment, durant la celebració del festival anyal de la S. I. M. C. (Societat Internacional per a la Música Contemporània) l'adhesió admirativa dels músics d'Anglaterra, França, Bèlgica, Txecoslovàquia, Austràlia i altres països, vers els Governs de la República i de la Generalitat, que han fet possible la seva realització, s'ha manifestat expressivament.

Com a delegats representants de la Secció Espanyola de la S. I. M. C., assistiren al festival de Londres els compositors Julià Bautista en representació de la subsecció de Madrid, i Robert Gerhard, de la subsecció catalana.

Gerhard i Bautista ens parlen entusiasmats, o més ben dit, emocionats de llur estada a Londres, on a tots els cercles intellectuals i musicals tothom procurava palesar envers ells especials atencions i simpaties considerant-los no solament com el que eren per ells mateixos, sinó d'una faisó particularment remarcada, com a representants de l'Espanya que lluita heroicament contra el feixisme internacional.

Durant l'Assemblea Oficial dels Delegats, en la qual estaven representades disset nacions, quan arribà el torn a la Delegació espanyola de donar compte de les activitats realitzades per les respectives subseccions de la S. I. M. C., Robert Gerhard va dir que per causa de la guerra que pertorba profundament la vida d'Espanya, aquestes activitats havien estat nulles; mes si la tasca dels músics contemporanis espanyols no havia tingut una vitalitat remarcable, podien en canvi parlar amb satisfacció de la realització d'un programa artístic important portada a terme pel Consell Central de la Música, organisme del Ministeri d'Instrucció Pública.

Detallant aquest programa, Gerhard va explicar com aquest Ministeri, que havia subvencionat amb cinquanta mil pessetes la Secció Espanyola de la S. I. M. C., havia concedit una subvenció de dos milions de pessetes al Consell Central de la Música per a la creació de la "Orquesta Nacional de Conciertos", per a començar les edicions de les obres dels compositors espanyols contemporanis i per a editar la Revista de la Música.

Després de remarcar aquestes activitats musicals, Gerhard parlà de la temporada

ROBERT GERHARD

de Teatre Líric que durant quatre mesos s'ha celebrat enguany al Teatre Nacional de Catalunya, també per iniciativa i sota la protecció econòmica del Govern de la República.

Finalment, explicà com el Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya ha creat la Comissió Editorial de Música Catalana, que ha començat la publicació de les obres dels compositors catalans contemporanis.

El resultat d'aquest interès sollícit dels de Cultura de la Generalitat de Catalunya per la difusió de la Música entre el poble, ha estat que, en plena guerra, la vida musical espanyola ha augmentat considerablement, creant un nou públic de concerts del qual han estat eliminats els "snobs" indesitjables i tots els que consideraven la Música com un passatemps no del tot enutjós i de bon to — "un confortable seient col·locat entre la taula i el llit"—.

—Quan vaig finir el meu rapport—(ens diu Robert Gerhard)—esclatà una ovació inoblidable, amb la qual tots els delegats de la S. I. M. C. palesaren llur admiració, no solament per la tasca musical realitzada per nosaltres en plena guerra i sota l'amenaça constant de les bombes de l'aviació feixista; sinó pel poble que tan heroicament lluita contra els invasors i pel Govern legítim que aquest poble es donà democràticament i que contra el devessall d'elements mortífers emprats contra la democràcia espanyola pels països totalitaris i l'actitud plena de falsedat del Comitè de No-Intervenció, ha organitzat la resistència i prepara serenament la victòria de la República.

El compositor Robert Meyer digué als delegats espanyols, després de sentir el rapport d'En Gerhard: "—Això ens fa comprendre la vostra resistència militar." Els compositors anglesos Benjamin Britten i Allan Rawsthorne, com també el director d'orquestra francès Roger Desormière, s'oferiren per a venir a Espanya i actuar en concerts, demostrant amb la seva presència la seva total adhesió a la causa del poble espanyol antifeixista.

Als concerts en els quals foren interpretades les obres de Julià Bautista: "Tres ciudades" (cançons per a mezzosopran i orquestra) i de Robert Gerhard: "Albada, interludi i dansa" (per a orquestra), sota la direcció del prestigiós mestre Herman Scherchen, les manifestacions de simpatia envers els nostres compositors assoliren expressions de viu entusiasme. Les "Tres ciudades" de Bautista, que foren cantades deliciosament per Sophie Wyss i el text de les quals són tres poemes de Frederic Garcia Lorca, constituïren per a l'auditori una emocionant avinentesa per a palesar la seva admiració vers l'obra i la seva adhesió al gest heroic del poeta assassinat pel feixisme.

Gerhard ens ha explicat les facècies del delegat d'un país feixista que quan el compositor català va resultar elegit en la votació feta per triar els membres del Jurat per a la selecció de les obres que seran interpretades als concerts del Festival de la S. I. M. C. de l'any 1939, que tindrà lloc a Varsòvia, va dirigir-se capciosament a la Presidència de l'Assemblea per preguntar si el reglament permetia que fossin elegits els delegats dels països que no haguessin satisfet la quota anyal de la Societat, i ho va dir, naturalment, assabentat que Espanya no ha pogut, enguany, preocupar-se d'esmerçar, per qüestions artístiques, les divises que necessita íntegrament per a subministraments de guerra.

Davant d'aquesta tortuosa actitud del delegat feixista, sorgí el magnífic gest de la delegada australiana, Missis Dyer, la qual, amb el seu llibre de xecs obert i l'estilogràfica a la mà, s'apropà als delegats espanyols i els manifestà el seu desig de pagar immediatament l'esmentada quota.

No hi fa res que Missis Dyer sigui milionària; el seu espontani oferiment, que no va ésser acceptat per la delegació espanyola, mereix el nostre amable reconeixement, com també el que d'una forma semblant va fer el professor de la Universitat de Cambridge, l'hispanòfil J. B. Trend, pel que signifiquen d'adhesió a la causa de la democràcia que representen avui arreu del món els espanyols addictes al Govern legítim de la República.

Aquesta adhesió es palesà finalment d'una faisó rotunda i corprenedora en un document col·lectiu signat per les més prestigioses figures del món musical anglès, el qual traduït literalment, diu així:

"Els sotasignats, músics britànic que assisteixen al festival de la S. I. M. C., a Londres, desitgen expressar la nostra més fervent simpatia per l'obra dels nostres col·legues de l'Espanya governamental i la nostra més sincera admiració pels resultats que aquesta obra ha aconseguit ja.

Som profundament sensibles a la significació que tenen les activitats que en totes les branques de la música desenvolupa el Govern espanyol, col·laborant en aquestes activitats sota el terror de les bombes feixistes.

Estem convençuts que la victòria definitiva de la llibertat i de la democràcia a Espanya significarà una profunda contribució a la cultura del món."

Signen aquest document: John Ireland, Benjamin Britten, Alon Rowsthorne, Elizabeth Maconchy, Alan Busch, Edward Clark, Dorothy Wadham, Professor Ed. J. Dent i Prof. J. B. Trend, ambdós de la Universitat de Cambridge, Robert Meyer, Dorothy Moulton, J. Vaughan i altres.

Després de traduir aquest important document palesador de la solidaritat dels músics britànics amb el poble autèntic i el Govern legítim d'aquesta diversitat nacional que davant del món s'anomena Espanya, Robert Gerhard ens digué amb joia:

—Aquest interès, aquest voluntari i entusiasta atansament dels intellectuals i els artistes anglesos a la vida i l'art d'Ibèria, no són pas circumstancials i esporàdics. A totes les Universitats d'Anglaterra són molts els alumnes que estudien la llengua i la literatura espanyoles, i a Cambridge, el professor J. B. Trend, eminent musicòleg i fervent hispanòfil, ha organitzat dintre del seu "Curs especial de la literatura i la vida espanyola" un curset amb el nom de "La renaixença catalana (1833-1933)", a càrrec del professor H. D. Livermore, excellent coneixedor de la nostra llengua i la nostra literatura.

Després de més de dos anys de guerra, aquesta guerra en la qual defensem la nostra llibertat i la nostra cultura, és pregonament encoratjador sentir com bateguen al costat del nostre esforç l'esperança admirativa del proletariat internacional i l'emoció intelligent dels artistes democràtics de tot el món.

Lluís GONGORA

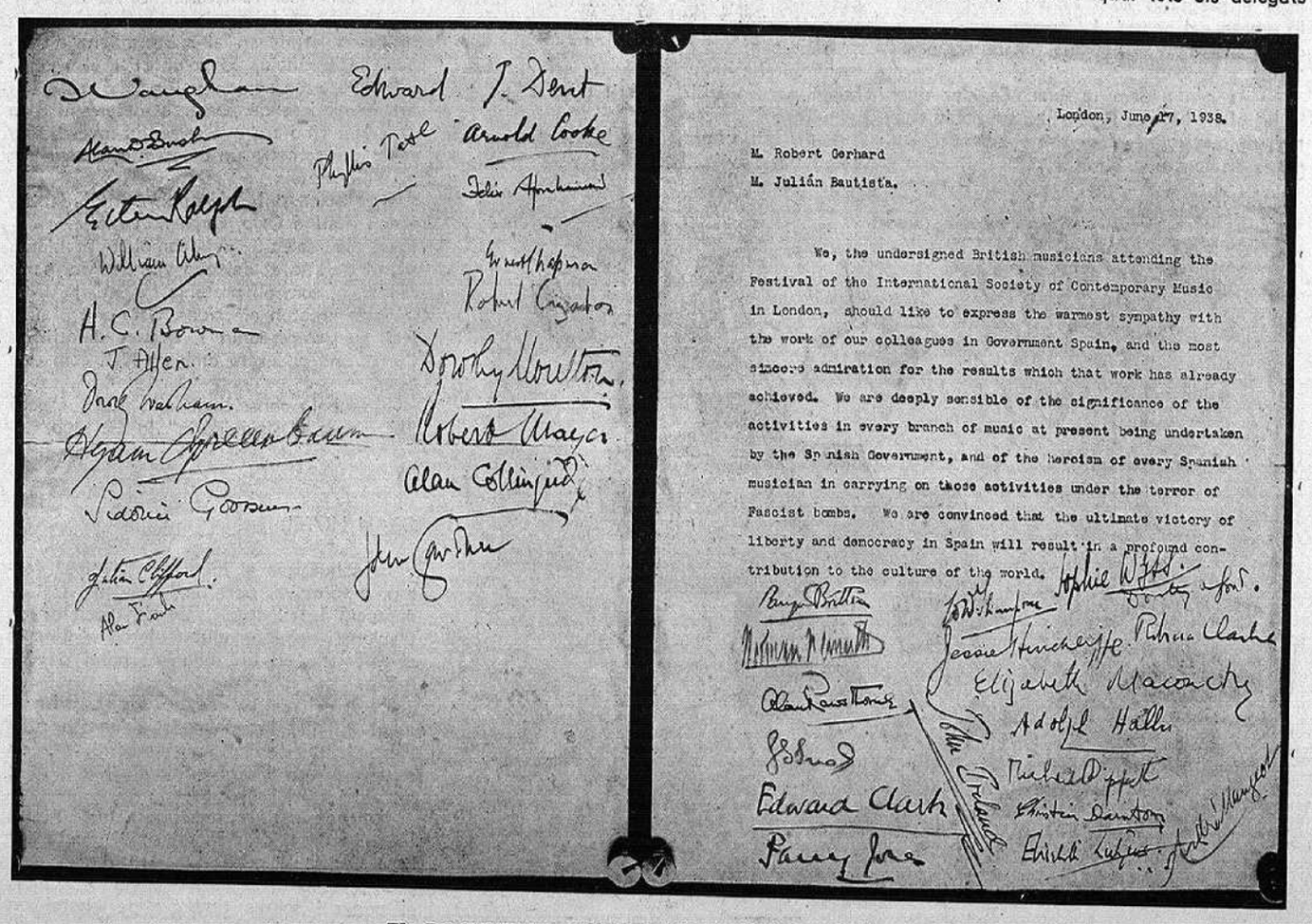

London, June 27, 1938.

M. Robert Gerhard

M. Julián Bautista.

We, the undersigned British musicians attending the Festival of the International Society of Contemporary Music in London, should like to express the warmest sympathy with the work of our colleagues in Government Spain, and the most sincere admiration for the results which that work has already achieved. We are deeply sensible of the significance of the activities in every branch of music at present being undertaken by the Spanish Government, and of the heroism of every Spanish musician in carrying on those activities under the terror of Fascist bombs. We are convinced that the ultimate victory of liberty and democracy in Spain will result in a profound contribution to the culture of the world.

EL DOCUMENT SIGNAT PELS MUSICS ANGLESOS

UNA PAGINA D'HUMOR

COPS DE BEC

"MISE EN SCENE"

El conegut "producer" de revistes Jacques-Carles posseeix una xamosa propietat al Trayas, on passa els estius en companyia de la seva esposa (l'ex "Bella Derlys") i de la seva sogra (la fantasista Baldini). Un matí, quan anava a banyar-se, foren descobertes prop de casa seva unes restes humanes que donaven després molta feina als repòrters judicials dels diaris parisencs.

En veure Jacques-Carles, un gendarme li demanà que posat que ell tenia una màquina fotogràfica, volgués fer-li el servei de tirar uns clixés de les peces de convicció que acabaven de descobrir.

Malgrat la seva repugnància, el cineasta acceptà. I endut pel séc professional, ordenà al gendarme:

—Poseu el crani ací... No... Més a la dreta... Una mica més... Ara... Aquesta cama a l'esquerra... Això mateix... Ara vós inclineu-vos sobre el diari tacat de sang... Que el sol no us toqui a la cara... Així... Quiet... Va!

I fou així com el Jutjat pogué actuar sobre documents posats en escena per Jacques-Carles, com la minúscula producció de la Paramount.

■

NO S'ATINA EN TOT

Joaquim Mir és tot un anecdotari perquè és un home sincer, que les engega sense engaltar, com vulgarment es diu.

Un dia estava menjant a casa seva un plat de fideus a la cassola amb un gust que espantava. De sobte, un osset de costella de porc se li entravessà a la gorja. S'ofegava i s'aixecà de la taula morat, esforçant-se per expel·lir aquella nosa que no el deixava respirar.

Li picaren a l'esquena, ensumà pà, renegà amb els ulls, perquè no ho podia fer amb la boca, i anava d'un cap de menjador a l'altre esgargamellant-se, intentant treure l'espina. Després de molts cops de coll ho aconseguí, però al moment de llençar-la a terra, la seva esposa exclamà

—No ho tiris a terra, no ho tiris a terra!

En Mir se la mirà amb ulls d'estupor i, un cop evacuat l'embús allà on li vingué bé, li digué:

—Què tens? Que potser volies que t'ho tirés als morros?

■

EL PES D'UN ELEFANT

Una pregunta corrent entre els hindús, era aquesta: "¿Quin és el pes d'un elefant blanc?"

El pare d'un dels ministres del rei en els dominis del qual es féu la pregunta, oferí la següent resposta: "Instal·leu l'elefant dins una barcassa, en un gran llac. Després assenyaleu a la barcassa el punt precís de flotació, o sia fins on s'hagi enfonsat aquesta dins l'aigua; treieu l'elefant i empleneu l'embarcació amb pedres per tal d'aconseguir que s'enfonsi novament fins a l'indret assenyalat. Investigant el pes total de les pedres, obtindreu amb tota exactitud el pes de l'elefant."

El temor de caure en un xisto fàcil ens impossibilita d'opinar que, tot plegat, ho trobem una mica pesat.

—Al territori facciós està prohibit d'anar sense mitges.

—...?

—Sí; les dones han d'anar sense perquè se les posen totes els italians.

■

FLEMA

Míster Hoppson, de retorn d'un viatge a París amb la seva dona, arribà tot sol a Londres, endolat de cap a peus.

Durant una quinzena no es deixà veure per enlloc, i a la tarda del setzè dia comparegué al Club, on hi hagué una sorpresa general davant la seva indumentària i el visible entenebriment de les seves faccions.

—Quina dissort us afligeix, Hoppson?—li preguntaren, sollícits, els seus companys de Club.

—Terrible, amics... — digué.

I a seguit, en un to de serena compunció, contà el següent drama:

—Com sabeu, he estat a París amb la meva dolça Mary. Ens allotjàvem a l'hotel X. Una nit — nit d'octubre parisenc, ventosa i de cel amenaçador —, demanàrem que ens fos servit un te a la nostra cambra. Tot de cop, una ratxa d'aire obrí violentament el balcó. Queia una pluja torrencial. La meva dona s'alçà i intentà tancar el balcó, en el moment precís que queia un llamp i la deixà allí mateix, feta cendres...

Tots els oients se sentiren colpits d'emoció. Més d'un mocador eixugà algun sensible llagrimal. I alguna veu sospirà: "Pobra Mary! Feta cendres!"

Passat un silenci emotiu, un dels amics preguntà:

—¿I vós, Hoppson, què féreu davant aquell espectacle horrorós?

—El poc que vaig poder: acabar de tancar el balcó i dir a la serventa que, dos minuts i mig després entrava amb el te: "—Oi que serà tan amable d'escombrar la meva pobra dona?"

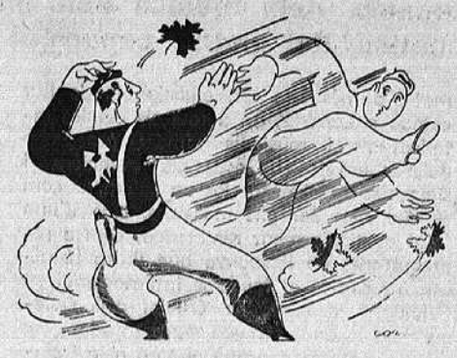

A CAN FRANCO, per CORC

—On vas tan cremat?

—A venjar-me; un italià m'ha dit fill de lloba.

■

EL FLAGELL DE L'ALCOHOL

Un bisbe protestant irlandès inspeccionava d'incògnit la seva diòcesi i contractà un cotxe perquè el traslladés del lloc on es trobava a un poble proper. Pel camí, el cotxer li preguntà:

—No seríeu pas pastor, per casualitat?

Per no descobrir la missió que el feia anar d'una banda a l'altra, el bisbe respongué:

—Ho havia estat en altre temps... Però ara, no...

—Ah, heu davallat, no és això? Com jo, amic meu... Jo també, en altre temps, havia estat amo de cotxes i cavalls... Però també se n'anà tot en orris per culpa de l'alcohol, d'aquest maleït alcohol que acaba perdent-nos a tots...

■

ENSABONAR

Francesc Pujols es fa afaitar a la barberia de l'Ateneu Barcelonès. Estem en l'any 1924. Li fa el servei l'amo de la barberia. Li plau a aquest servir Pujols perquè se li pot impunement lamentar de la desgràcia dels barbers, els quals han de treballar de l'ofici encara que no en tinguin ganes, mentre que els escriptors, com el senyor Pujols, frueixen, segurament, en llur treball... Pujols vol veure si talla per sempre més aquelles jeremiades, i, tot donant al barber, més que mai, la raó (perquè Pujols sempre dóna la raó), li diu:

—Ja teniu ben bé raó, ja... Jo, al vostre lloc, no ho podria suportar-ho: jo m'engegaria un tret!

■

LES VACANCES D'EN "PEIUS"

Per bé que força conegudes la majoria d'anècdotes d'En Pompeu Gener, potser la que anem a contar, per referir-se als darrers anys de la seva vida, no ho sigui tant.

Es sabut que, per a proporcionar-li un mitjà de vida, li varen donar un càrrec a l'Ajuntament, a les oficines del qual va anar una sola vegada, encara que mai no diríeu per què hi va anar...

Doncs per demanar el dia que "començaven les vacances".

Hi ha qui assegura que varen tirar-li un tinter, ple, pel cap.

■

UN BON NEGOCI

Pocs comediants són tan populars a les comarques catalanes com Salvador Cervera. Una llarga vida d'"anar per les roques" ha fet que no quedi vila ni poble on ell no hagi actuat o no hi hagi fet negocis de teatre.

Una gran part d'aquesta vida se l'ha passada fent, a més d'actor, de representant de la companyia.

En una ocasió que curava els interessos d'una llarga "tournée" per tot Catalunya, algú li preguntà com anava, en general, la marxa del negoci. I Cervera, que com a agent era d'un optimisme desfrenat, contestà:

—No ens podem queixar. Es clar que hi ha alts i baixos. Però si en un poble ens trobem que només fem mitja entrada, en altres en fem una i mitja...

ON VAN ELS CATOLICS?

Es ben coneguda la pugna religiosa entre els irlandesos catòlics i els protestants.

Un dia un advocat catòlic de Dublin, que per afers professionals es trobava a Ulster, emprengué a un ciutadà pel carrer i li demanà si volia indicar-li on queia l'església.

—Allí, tocant al mercat — respongué el consultat, indicant un temple protestant.

—Gràcies... però és l'altra església que cerco — insistí, amb prudència, l'advocat.

I l'ulsterià li indicà un altre temple protestant.

—No és ben bé això, amic meu... El que jo vull saber és allí on van els catòlics, m'enteneu?...

—Ah, ja! A l'infern, senyor meu, a l'infern! On rediable voleu que vagin?

1914 (XISTU INVERSEMBLANT), per MARTI BAS

—Si els aliats guanyen la guerra, Alemanya perdrà les ganes de fer-ne per sempre més.

■

ESTOICISME

S'ha casat un escocès. La seva esposa, jove i bonica, ha dit que com a viatge de noces li plauria de rebre el bateig de l'aire. Al nuvi li dol de negar-li aquest plaer, però tanmateix és una diversió que costa un ull de la cara. Sobretot per a un escocès, la gasiveria dels quals és famosa. Abans, però, de decepcionar la dona, ha tingut una pensada que va a sotmetre a un amic seu que és pilot de línia.

—Jo no he volat mai, però estic cert que cap acrobàcia de les teves no m'impressionaria. Em jugo deu lliures que pujo al teu avió i ni em marejo ni llenço una exclamació de temor encara que facis les maniobres més audacioses.

El pilot, somrient, accepta i l'endemà pren els nuvis a bord del seu aparell. Durant una hora realitza, en efecte, les més inversemblants acrobàcies, els més perillosos "loopings". Però no aconsegueix que el seu amic abandoni la més estoica de les impassibilitats. Passats els seixanta minuts de prova, l'aviador dóna per perduda la juguesca i es decideix a aterrar. Totjust l'aparell s'atura, felicita sincerament el passatger per la seva sang freda. I llavors l'escocès diu:

—Et confesso que hi ha hagut un moment que he hagut de fer un esforç sobrehumà per contenir un crit d'horror.

—Quan?

—Fa mitja hora, quan la meva dona ha caigut de l'avió...

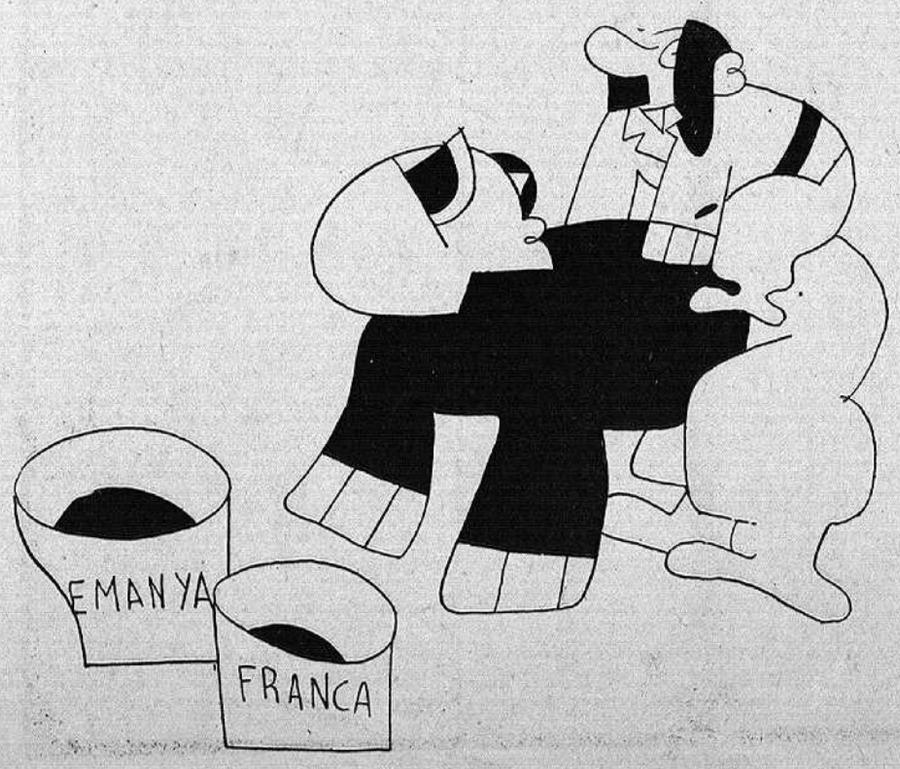

L'ASE DE BURIDAN, per GUASP

VACANCES

"Retirar-se significa trobar-se gairebé al cel" — ha dit Stanley Baldwyn als seus amics, després de passar un mes de ben guanyades vacances.

L'ex-cap de gabinet de l'Imperi més poderós del món, d'ençà que presentà la seva dimissió al rei sembla haver-se rejovenit d'una pila d'anys. S'ha tornat més amable i la seva conversa ha adquirit una rara agradable amenitat.

Tots els matins, Lord Baldwyn parla per telèfon amb el seu successor, Neville Chamberlain, però no pas per tal d'aconsellar-lo sinó simplement a títol de salutació.

—M'és impossible expressar cap opinió — repeteix Lord Baldwyn —. Si parlés del passat, semblaria un vell repatani; precisament la cosa que sempre he detestat més.

■

UNA TARJA

També és famosa la tarja que "Peius" va fer imprimir amb el seu nom i que repartia profusament en les seves estades a París. Deia així:

POMPEU GENER
Savant Catalan
Avenue Petritxol, 6 BARCELONE

■

CONTE BERLINES

Per esforços que fes, Otto no es resignava a la consigna de Goering de "menys mantega i més canons". Aquella buidor del ventrell el lassava materialment i cada dia se sentia més pobre d'energies. Quan les esgotaria totalment? L'interrogant acabà per obsessionar-lo de tal manera, que decidí anticipar-se a la inexorable fatalitat: posat que havia de morir, fer-ho com més aviat millor. I decidí suïcidar-se.

La tria del procediment esdevingué àrdua, complexa i originadora de dubtes i vacil·lacions contradictòries. Si bé quant a la necessitat de morir voluntàriament no hi havia hagut en el subconscient d'Otto cap discrepància, la voluntat i el raonament no aconseguien posar-se d'acord sobre la manera de portar el determini a la pràctica. I no era que se sentís covard, sinó feble per cometre un assassinat, ni que fos el d'ell mateix.

L'especialíssima màquina estatal del III Reich oferí a Otto, quan més atabalat estava, la solució del complex problema moral que no el deixava viure sense, però, matar-lo, com ell pretenia.

Es celebraren eleccions. Otto anà al col·legi que corresponia i, heroic, diposità a l'urna una papereta amb un NO! com una casa.

I, amb la consciència alliberada, esperà l'hora que el "suïcidaria" la Gestapo.

■

GRAN HOTEL

Es sabut que el magnífic "Xenius" forma, o formava, part de l'"Institut de Cooperació Intel·lectual" de la Societat de Nacions i degut a aquest alt càrrec l'home s'hostatjava en un magnífic hotel de Ginebra.

Però, pel que es veu, va arribar un moment en que les despeses d'aquesta residència no s'avenien pas massa amb els seus ingressos i va decidir traslladar-se a un altre hotel més modest.

Naturalment, el pressupost del nostre home va equilibrar-se tot seguit; però sabem de bona tinta que continuava emprant, per a la correspondència particular, el paper i sobres timbrats de l'hotel on s'hostatjava primerament.

GENTLEMAN

Joan Junceda és la mateixa discreció. Com el gentleman anglès que té per norma no cridar l'atenció a les dotze del migdia, al cor de Picadilly, ell també ha tingut constantment aquesta norma de conducta que no li permet detonar ni desentonar en qualsevol lloc on es trobi. Així, doncs, ara que els homes hem adoptat la moda femenina de l'aprimament, ell ha cuitat a aprimar-se tant com ha pogut. I ja és sabut que Junceda pot tot el que vol, i encara una mica més. Per això ara s'ha aprimat amb excés. Un company el troba i, naturalment, es sobta davant aquella esveltesa:

—Caratsus! Junceda...: potser exagereu!

—Oh, i això que veieu encara no és res. Si em veiéssiu les costelles...

—Sí...? Què?

—Res...: costelles sistema Mas Bagà.

■

EL CALIQUENYO D'APOL·LO

Quan vingué el daltabaix, Joaquim Ruyra fou desposseït de totes les seves terres. Sense ells el gran home era home a l'aigua, i s'hauria deixat morir com un pollet en un recó de casa seva, talment es troba valetudinari, resignat i malalt, si no s'hagués produït el següent sainet.

Ja és sabut que Ruyra no pot prescindir del tabac, els caliquenyos sobretot són el seu elíxir de vida. El dia 20 de juliol de l'any 36 el seu estanquer es presentà a casa del nostre gran escriptor per tal d'oferir-se-li amb un manyoc de caliquenyos a la mà: mentre ell, l'estanquer, fos al món, i mentre restés un caliquenyo, ¡un trist caliquenyo! en aquesta vall de llàgrimes, aquest caliquenyo seria per a Joaquim Ruyra, i per a ningú més.

Ruyra no sabia com agrair la finesa: no tenia res per a donar; després de molt rumiar, gosà oferir al seu estanquer un dels seus llibres, ben dedicat, amb dedicatòria versificada, i fins humorística i tot. Perquè Ruyra, que no sols és un gran artista, sinó que també és un gran caràcter, no es deixa pas intimidar per les malvestats. I aquella dedicatòria humorística reeixí bellament.

Després, en esbombar-se el fet — qui sap si per raó d'espontània generositat dels admiradors, o qui sap si per raó de cupidesa —, els ofertors feien cua, com aquell qui diu, a casa de Joaquim Ruyra; i tots s'emportaven un llibre del deliciós prosista, dedicat amb els més encisadors versos humorístics. De manera que a hores d'ara aquest Ruyra que arreu és admirat com el primer prosista català, es troba haver escrit el seu primer llibre de versos sense haver-se'n adonat. I el que resulta més divertit és que aquests versos siguin versos humorístics, la cosa més rara en la bona literatura catalana. Perquè el llibre existeix: cal saber que el dedicador tingué el bon encert de conservar còpia de cada una de les espirituals dedicatòries.—¿Quan llegirem aquest llibre?

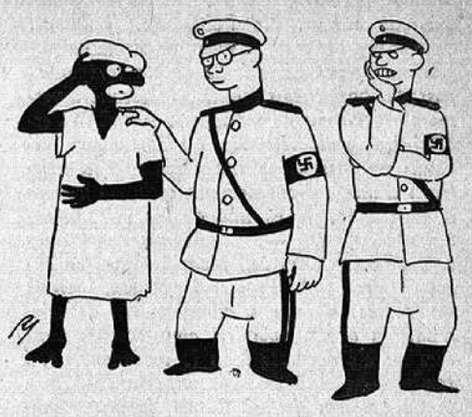

A SALAMANCA, per RIERA

—Escolta, Mohamed: si véns amb nosaltres et farem ari.

—«Arri» corro.

■

PRESENTACIONS

Ens lamentem sovint de la desatenció quasi grollera que, entre molts catalans ha esdevingut com endèmica, de no fer les presentacions quan un tercer, desconegut d'una de les parts, fa d'estaquirot. Josep Carner no fou mai així d'impolit. Ja era espill de galants-homes ben abans de decantar-se cap a la carrera diplomàtica. En això de les presentacions fins en feia un gra massa: us presentava als seus coneguts amb una rapidesa i una oficiositat que us deixava blaus i no us donava temps de protestar:

—El senyor Mallafré, gran amic meu, us deia (posem per cas) bo i assenyalant el desconegut. I a ell deia, tot assenyalant-vos: tinc l'honor de presentar-vos el cèlebre tenor anglès Mr. Arístides Briand. O bé: Don Francisco de Quevedo!

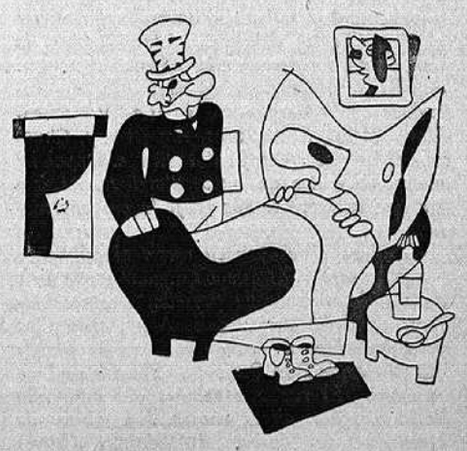

EL PROBLEMA SUDETA, per GUASP

—Què, com se troba?

—Miri; millor que l'any que . .